

НЕБОЈША ЈЕВРИЋ

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ УБИО ДЕТЛИЋА

МАЈКЛ, ДЕЧАК ИЗ БРАДИНЕ

Усташе су нападе у село у којем није било војске.
 Убијале су редом и палиле куће.
 Мирко је чувао јагњад у шуми кад је видео куће како горе.
 Уместо да бежи привукао се кроз кукуруз ка кући.
 Оца су тукли кундацима, а мајку и сестру силовали.
 Комшија Томислав, Хрват, је србосјеком, ножем што је уз кравату
 јединствени хрватски производ, пресекао гркљан оцу.
 Олизао нож.
 Све је то гледао дечак.
 Онда су заклали мајку и сестру.
 Убили Зељова, Мирковог пса, шарпланинца. Упрегнут у санке
 вукао га је по снегу. Кад су убили Зељова Мирко је хтео да искочи
 из склоништа и уједе усташу.
 Пили су ракију и певали.
 „Ми Хрвати не пијемо вина,
 већ пијемо крви од Србина.”
 Извели су вола Галоњу из штале одрали и пекли на жару куће која
 је догоревала.
 Пијани, од меке ракије пуне метила, наждрани од недопеченог
 меса, поспали су по дворишту запаљене куће.
 Тек тада Мирко се извукао из кукуруза и потрчао према шуми.
 Трчао је целе ноћи а кад је свануло наставио.
 Нико никад неће сазнати како је из Брадине стигао до српске војске.
 Командир га је ставио у пуха и одвео на Пале.
 Сместили су га код породице која је имала петоро деце.
 У Брадини су усташе убиле осамдесет Срба.

Радован и Марија Меденица су живели у Гери Индијани код Чикага. Скупили су помоћ за погорелце у Српској и дошли преко Беча на Пале.

Свега су имали. И своју фирму и кућу са базеном само деце нису имали. Дошли су са надом да ће наћи неко сироче да усвоје.

У влади на Палама неко се сетио Мирка, дечака из Брадине.

Папире су завршили брзо, и маленић је са њима одлетио пут Америке.

Учинили су све да заборави Брадину. Да заборави на зло што му се десило.

Узели му учитеља енглеског, купили пса, понија да јаше по имању.

И дечак се опорављао.

Брадину није помињао.

И он је заволео њих.

Није било жеље коју му нису били спремни да испуне.

Навикао се да их зове mum and dad.

Учио је добро. Одлично.

Дали су га у најбоље школе.

Постао инжењер информатике. Докторирао.

Основао своју фирму.

Године су пролазиле. Брадину, породицу, Зељова никад није помињао, нити они пред њим.

У тридесетој се оженио са Селин хришћанком из Бејрута.

Лепотицом дуге црне косе и зелених очију.

Срели су се на факултету и више се нису раздвајали.

Нити је он њу питао о Бејруту нити она њега о Херцеговини.

Добили близанце. Дечака и девојчицу.

Меденице су биле пресрећне.

Имао је тридесет шест година кад је одлучио да види Брадину.

Залуду га је било одговарати од пута.

Са неке меморијске куке појавио се фајл са сликама из детињства.

Морао је да оде.

У Брадину је стигао у сумрак. Пронашао преживеле рођаке.

Слушао приче. Дао прилог за цркву и споменик а онда заћутао.

Првим летом се вратио назад.

Изљубио је децу и отишао у канцеларију на десетом спрату у центру.

Није се вратио кући те ноћи.

Није јео, није спавао. Није проговорио ни реч. Запослене је послао на одмор.

Шест дана је само пушио и као курјак у кавезу ходао по канцеларији.

У зору дана седмог отворио је прозор и закорачио у нигдину.

МИНОБАЦАЧЛИЈА

Већ у годинама Милунка је остала самдруга.
Чудило се и подгуркивало село.
Родила је Милету.
Милета је растао уз старог оца и матер, али некако нечемуран.
Пазили су га као једвачека.
Залуду. Велике главе и коса чела био је најмањи међу вршњацима.
Али је зато био вриједан да му равна било није. Ишао је са дрво-сјечама у шуму, извлачио балване, косио.
У школи за три копча бољи од осталих. Све је предмете полагао са одликом.
Дали су га у војну гимназију. Иако је само за сантиметар прелазио прописану мјеру.
Кад је завршио уписао за инжењера. У року дипломирао. Следовало га је унапређење и чин.
Тад је пукао. Срушио се на на вјежби а на уста му је кренула бала.
Пензионисан вратио се у село. Кажу – епилепсија.
Тада је почео рат.
Није било бољег минобацачлије на Романији.
Причало се да у оцак убацује. Обучавао бистре сеоске момке.
Умро му је отац а убрзо мајка пала у кревет.
„О, Милета, немој ме жалит. Нисам ти ја мајка но баба. Мајка ти је најстарија сестра. Чувала овце са братом од стрица и заиграла се ћеца. Занијела. Послали смо је у Србију да роди, а ја црне јастуке под робом носила. Правила се трудна.”
Више се никад није вратио на минобацаче.
Спустио се у Сарајево и задужио ручни бацач. Није хтио ни у једну јединицу. А и није био обавезник.
Ишао је од линије до линије распалим југом пуним мина.
Кад би почела борба, излазио је двеста метара испред рова са самаром мина на леђима и рушио све пред собом.
Знали су га сви од Грбавице, Вогошће, Илијаша, Неђарића...
Кад би потрошио мине одлазио је по друге.
Метак га није хтео.
Тамо где други не би ставили ногу он је своју обријану главу постављао.
Нико га ништа није питао. А и ко је онда кога у шехер Сарајеву питао.
Сви су знали да неку муку носи. А ко није. Кад би добио напад возили су га на неуропсихијатрију у Соколац.
Где је требало обучит минобацачлије увек је био ту.
Прочули су се његови ђаци.

Сам је себи командовао и био увек где треба и кад треба.
Одликовање није хтео да прими.
„Дајте ампутирцима. Мени не треба.”
Последњу мину из ручног бацача испалио је на дан потписивања
Дејтона.
Онда се вратио у опустелу кућу.
Сестра-мајка је одавно била у Њемачкој.
Туђио се од људи.
Волио је коње.
Пет коња је Милета имао.
Сваки бољи од бољег.
Бињикао их је све празнијом Романијом.
На састанке бораца није ишао. Није слушао радио. Ни имао теле-
визор.
Само са коњима је причао.
Далеко од људи. А на јесен се знало – неуропсихијатрија Соколац.
Нашли су га трећег дана. Да прикрије самоубиство, да проклетство
на кућу не остане направно је салату и у њу уместо сирћета сипао
есенцију.
А онда попио пуну флашу есенције. Умро је заједно са својом муком.
Мислећи да нико не зна.
„Зашто не стави бомбу за врат, побратиме?”, јекнуо је лелечући
га Ратко, његов најбољи ђак.
Коњи су се придружили полудивљој ергели која лута Романијом.
Само је Путаљ, његов омиљени коњ, остао сам да лута око гробља.
Да копитом гроб раскопава.

ЉУБАВНА ПРИЧА

Жуч је брдо изнад Вогошће. У рату, наређење да се крене на Жуч
често је значило исто што и смртна пресуда. Ко га држи, држи
прилаз Вогошћи, сарајевском насељу, и фабрику муниције Претис.
Због тога су напади били непрестани, а губици велики. Приче о
тим борбама и данас се препричавају, свака другачија, свака тешка
на свој начин.

Боте је био тенкиста. Није много говорио о рату, али је памтио
датуме. Петнаести мај – његов рођендан. Тог дана 1993. стигао је на
Жуч, право у ватру. Гранате су падале као киша, земља се тресла,
а људи нестајали у диму и крику. Говорио је да га ниједна није
погодила. После рата отишао је у Канаду. Возио је камион, дуге
руте, дуги дани и још дуже ноћи. Имао је дечачки осмех и очи које

су лако заваравале. Само је дубока бора преко чела откривала да је понео нешто што не може да остави.

Годинама касније, ушао је у банку. За шалтером је стајала жена. Разменили су неколико реченица, па још неколико. Као да су се однекуд већ познавали. Сачекао је да заврши смену. Отишли су на пиће. Била је отворена, директна. Пушила је много и говорила како мрзи канадске зиме. Рекла је да јој је муж погинуо у рату. Имала је ћерку. Она је муслиманка, али муж јој је био Србин. Да би спасио жену и ћерку уписао се у влашку бригаду.

Зове се Сенада, али може да је зове и Нада. Тако је муж звао.

Следећи пут позвала га је на вечеру. Стан је био мали, топао, пун ситница које су одавале нечији покушај да почне из почетка. Девојчица их је дочекала песмом. „На танану шадравану”, певала је тихо, али чисто.

„На кога тако лепо пева?” питао је Боте.

„На оца”, одговорила је жена. „Био је певач.”

Застао је.

„Како је погинуо?”

„На Жучи. Погодио га је тенк. Петнаестог маја деведесет треће.”

Речи су остале да висе у ваздуху. Боте је осетио како му се стомак стеже. Затражио је чашу воде. Руке су му дрхтале. Девојчица га је гледала великим плавим очима, мирно, као да нешто зна што он не може да изговори.

Те ноћи није спавао. Где год би склопио очи, видео је исто: дим, брдо, цев тенка и тренутак који се не може вратити.

Ујутру је поново стајао пред њиховим вратима. Када су се врата отворила, није рекао ништа о... Није рекао ништа о том дану.

Само је пружио кутију са прстеном.

Од тада живе заједно. Девојчица се не одваја од њега. Зове га тата.

УКРАЈИНСКО ЗЛАТО

Вељчина, бивши директор велике фирме, устаје сваког јутра, тушира се и брије. Чупа длаке из носа, пред огледалом масира боре које су се почеле појављивати око очију.

Облачи чисту белу кошуљу, ставља кравату, доручкује.

Одавно се развео од секретарице која га је напустила због новог директора.

Самац је у великом стану на Славији.

У „Hugo Boss” оделу и беспрекорно чистим ципелама корача према Тргу републике и „Мажестику”.

У „Мажестику” се сваког дана окупља друштво угледних Никшићана. Сви бивши битни људи. Некад моћни, а сад многи посао могу да заврше.

Пије прву јутарњу кафу и виски 0,3.

После долазе и остали. Два састављена стола за њих резервисана. Знало се – прво пиће је на његов рачун.

И тако годинама.

Навече вечера у „Морнару”, за својим столом у углу кафане.

Опет је почео један рат.

Две Украјинке у кратким сукњицама, мрежастим чарапама, напумпаних усана, са деколтеима до брадавица, питале су „јел слободно?” и пале за његов сто.

Једна плавуша, друга црнка зелених очију, испегланих коса.

Мимо свог обичаја попио је много.

На вечеру заборавио.

Пио се дупли виски. Вељаш се крајичком језика облизивао и већ их видео у свом кревету.

Некад је радио у Русији као представник.

Напио се Вељчина.

А оне, очито навикле на алкохол, само се смеју. Пред фајронт, кад се погасише светла у кафани, плавуша из сребрене кутијице ису бели прах и направи две црте на столу. Понудише и њега. Одби уплашен. Почеше да се љубе и завлаче руке једна другој у недра. Да се мазе по ногама.

На њега заборавише.

Рачун су платиле оне, телефоном.

Нестале су таксијем као што су се и појавиле.

На столу остаде несесер. Вељчина га покупи и тетурајући се крену ка свом самачком стану.

Ујутру се не окупа и не обрија. Отвори несесер, а у њему – златна полуга од сто грама.

Дуго је лежао у својој свиленој постељини и гледао у злато.

Тог дана не оде у „Мажестик.”

Прву кафу попи у Мутаповој, код трговца инвестиционим златом. „Где си сад нашао да продајеш злато, кад је за три дан ова полуга скочила за петсто евра? Почео је рат који ће се ко зна кад завршити!” Бог Мамон се засмеја из пећине.

Вратио се кући мамуран и више ни о чему сем о злату није могао да мисли.

Поподне је покупио сву уштеђевину из куће и опет отишао код златара. Купио злато.

Тог дана је купио све новине, после много година укључио телевизор и почео да гледа вести са фронта.

У „Мажестик” је дошао сутрадан.
 Пушио је „Собрање”, али у кутији су биле мотане цигаре са пијаце.
 Наручио само кафу и сачекао ко ће да плати.
 Смрад војвођанског дувана сви су осетили, али нико није рекао ништа.
 Платили су и кафу.
 Лице му је променило боју.
 Сутрадан није наручио ни кафу.
 Раније је легао увек у девет, устајао у пет, туширао се и радио гимнастику, сад је чекао последње вести са фронта.
 У почетку се плашио да ће се рат брзо завршити, али време је одмицало.
 Престао да једе месо. Због здравља.
 О вечери у „Морнару” није више било ни говора. Али је у „Мажестик” одлазио.
 Сусрет Трампа и Путина и најављени мир је прележао у кревету.
 Тад га је први пут у прсима заболело.
 Друштво у „Мажестику” почело је чудно да га гледа. Већ шест месеци није платио пиће. Истина, попио би ако неко из Никшића уврати и части цело друштво.
 Продао је очевину у Никшићу и купио – злато.
 А онда је почео рат на Блиском истоку.
 Задовољно је трљао руке гледајући извештаје са фронта, искасапљене девојчице, сахране вође Ирана.
 Само га је плашила вест да ће се рат брзо завршити.
 Остарио. Запустио се. У „Мажестику” су му двојица рекла да за њега нема више места за столом.
 Није свакога јутра мењао кошуљу. По оделу су се појавиле мрље.
 Али он је наставио да долази. Тога није могао да се одрекне.
 Кад није било места привукао би столицу и сео иза њих.
 Једнога дана кад су сви поустајали излетело му је из уста:
 „А, могли бисмо да попијемо још по једну!”
 Као по команди сви су сели. И наручили дупли виски.
 Он мали еспресо.
 „Живио Вељчина и да ти Бог сваку срећу да!”
 Извадио је новчаник у којем су биле паре припремљене за куповину полуге од десет грама злата и платио.
 Весели Никшићани су са смехом напустили „Мажестик”.
 Отишао, легао у кревет. Стезало га је у прсима. На телевизији је Трамп прогласио победу и мир.
 Пред зору је умро.
 Трећег дана нашао га је синовац, бараба и коцкар. Он је нашао и кључ од сефа.

ПАНТА ПРОВИДНИ

Студирао је вајарство на Ликовној академији.
Припадао Којотима са Теразијског гребена.
Уоброчио се на литар вињака дневно.
А ни остало му није било страно.
Звали смо га Панта Провидни.
Од Којота са Теразијског гребена мало је преживелих.
Они који су преживели толико су се променили да их нико не
може препознати.
На Академију је ретко ишао. Сећам се да је урадио само један рељеф
Исуса у комаду мермера који му је поклонио најбољи српски вајар
Матија Вуковић.
Тај Исус је продат у Бору на изложби Крајински круг. Купио га је
за доста новца неки гастарбајтер из Беча.
Сећам се само да смо га данима пропијали у паркићу.
Ретко је јео. Ретко спавао.
Онда је нестао.
Тридесет пет година нико га није видео. Сви су мислили да је мртав.
Појавио се на мојој књижевној вечери у галерији „Београд”.
Душан Силни Ђоковић донео је шест литара вина и три литра лозе.
Потрајало је. Једино Панта Провидни и ја нисмо пили.
Нико није поверовао да је то он. Сви су мислили да је одавно мртав.
Прочитао најаву у новинама и дошао.
Једнога дана деведесет пете на вратима стана у којем је живео
Провидни појавила су се три човека у црним оделима. Црним ко-
шуљама и црним краватама.
Прво се уплашио да отвори непознатима. Биле су то зле године.
А онда је ипак отворио.
„Јесте ли ви вајар Панта?”
„Јесам”, промуцао је.
„Ми смо купили Исуса на изложби у Бору. Дошли смо да наручимо
рељеф Богородице са малим Исусом.”
„Али ја немам ни мермер ни алат...”
„Решићемо!”
Ушла су сва четворица у велики ауто и понудила га вискијем.
Провидни је отпио велики гутљај и престао да се плаши.
Сви су ћутали.
Провидни је покушао да почне разговор. Залуду.
У Аранђеловцу су купили метар са метар и по, педесет центиме-
тара дебео мермер.
Купили и алат.

Кренули су према Хомољу.
Возили су сеоским путем поред напуштених кућа. Провидни је
пио виски и било му је свеједно куда иду.
Испод Мироча стигли су до три нове куће крај извора. Једнаке. У
близини римске рушеvine.
„Бирај!”
Панта је изабрао прву.
Унутра замрзивач пун дивљачи и овчетине.
У подруму бачва са вином.
„Треба ли још нешто?”
„Не...”, рекао је Панта Провидни.
„Ми идемо за Беч. Враћамо се за месец дана. Завршићеш до тада!”
За тих месец дана никог није видео.
Видео је само двојицу незнанаца са детектором за злато који су
се шуњали по рушевинама.
А и они су побегли кад су га угледали.
Виђао је само шакале.
Лутао планином и брао вргање за гулаш.
Клесао лик Богородице. Сам са мермером и длетом у планини.
Није мислио.
Као да је длето држао неко други.
Око цене се нису погађали. А Панти је било добро.
Легао је са мраком и устајао у зору.
Сећао се легенде о Унаму, уклетом римском граду који су још
Обреновићи тражили.
После месец дана су се појавили.
У ловачким оделима и са пушкама. Долазили су из Беча само да лове.
Ушли су у кућу да им покаже шта је урадио.
Кад је угледао лице Богородице најмлађи је крикнуо, почео да
плаче, да је љуби и удара главом у камен.
„То је она, то је она!”
Његовој трудної жени пукао је водењак. Возио је најбрже што је
могао. И ударио у камион. Погинула му је трудна жена.
Лик Богородице који је Провидни исклесао био је лик погинуле
жене.
Кад се смирио, извадио је гомилу марака из цепа и гурнуо Про-
видном у џеп. Није бројао.
Није ни Панта.
Са првом екипом ходочасника отишао у Јерусалим.
Остао три месеца дана. Тамо су га крстили у реци Јордан.
Престао да пуши и пије.
За књижевно вече сазнао је из новина и дошао да нас види. Отишао
је и ништа више није рекао.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ УБИО ДЕТЛИЋА

У дворишту ЈАТ-ове Више ваздухопловне школе Маленић и Бели нашли су пиле детлића.

Испало из гнезда на старом храсту.

Увили су га у кошуљу и унели у спаваону.

Отишли до „Мередова”, продавнице рибљих мамаца и купили кутију црвића.

Хранили су га данима све док није успео да полети.

Није отишао далеко. До старог храста.

По читав дање кљуцао кору а у смирај дана слетао на прозор спаваоне.

Ту је увек стајала посудица са црвима.

Био је то велики шарени детлић црвене кресте.

Никад нико није припитомио детлића, али ето, они јесу.

Давор је стигао са недељом закашњења у школу.

Избацили су га из војне гимназије у Мостару због дувања. Завршио некако гимназију и уписао се међу авијатичаре.

Био је син моћног генерала. Генерал, начелник Војне академије, није поштовао правило да генерали не смеју сами да лете. Узлетао је једноседом, „Јастребом”, и правио лупинге изнад града кад год му се прохте. Био је виђен за команданта ваздухопловства. Ожењен Хрватицом. Црногорац. Идеална комбинација за напредовање у војсци. Још у основној школи Давор је добио ваздушну пушку. Водио га је отац сваке недеље у стрељану уместо у цркву. Био је поносан на њега. Погађао је црни круг као од шале. Стигао је у Вршац са оцем генералом у униформи. Отишли су у хотел на кувану јагњетину, специјално за њих наручену. Оставио је генерал и богат бакшиш шефу сале који их је послуживао.

За први викенд будући авијатичари оду у град у хотел са музиком. Давор је наручивао дупли виски и пио га је на екс.

Кад се нализао почео је флашама и чашама да гађа музику и да наручује песме. Шефа сале ударио столицом.

А онда је одломио ногу столице и почео да разбија све по хотелу.

По шанку.

Демолирао је кафану и истерао све госте.

Знајући каква му је зверка отац нико се није усуђивао да позове полицију.

На столу је развукао три црте кокаина и пошмркао.

Из кафане је, освежен кокаином, стигао у спаваону пред зору.

Избудио је све.

Не скривајући ништа причао је окупљеним младићима, готово дечацима, са поносом о ономе шта је урадио.

„Али и најпјанији сам бољи стрелац од свих вас!”
Из собе изнео ваздушну пушку.
Пуцао је непогрешиво у врапце, голубове, гачке.
Гачке је погађао у око.
А онда је угледао на храсту детлића и опалио последњи метак.
Убио је детлића којег су питомци одгајили. Пијан, заборавио је да
је последњи метак ставио у пушку. Мислио је да нема метака.
Спустио је пушку крај себе и оборио главу.
Завршио је за тај дан.
Ударио кундаком о бетон.
Пушка је опалила и дијабола, метак ваздушне, погодила га је у око.
Узалудно је било пребацивати га у Москву код најбољих руских
хирурга.
Генерал је истог дана слетио на аеродром.
Прекасно.
Тако се завршила пилотска каријера Давора, сина моћног и бахатог
генерала.
У малом сандуку направљеном од картона, у гробу обложеном раз-
нобојним стаклићима, Маленић и Бели сахранили су под храстом
детлића.